

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 1629/11

לפני :

כבוד המשנה לנשיא מ' נאור
כבוד השופט נ' סולברג
כבוד השופטת ד' ברק-ארז

המערערים :

1. מאיר יצחקי
2. דוד אבריאן
3. רונן יצחקי בית יציקה לברונזה ואלומיניום בע"מ

נ ג ד

המשיבה :

1. סמדר וכטר
2. חיים וכטר

המשיב :

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז מיום
13.2.2011 בה"פ 33323-10-10 שניתן על ידי כבוד השופטת
ה' גרסטל - נשיאה

תאריך הישיבה :

ו' בחשוון התשע"ג (22.10.2012)

בשם המערערים :

עו"ד אדי לזר

בשם המשיבה :

עו"ד משה שפורן ; עו"ד מרים בראון

בשם המשיב :

אין התייצבות

פסק-דין

השופט נ' סולברג:

1. ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי מרכז (כבוד הנשיאה ה' גרסטל, ה"פ 33323-10-10) לפיו נקבע כי המשיבה זכאית להרשם כבעלת מלוא הזכויות בנכס נשוא הסכסוך וכי על המערערים להסיר את העיקול שהוטל על הנכס.

2. מדובר בסכסוך בין הצדדים על הזכויות בנכס מקרקעין בבית מגורים באורנית (חלקה 596/28 גוש 596/28 – להלן: הנכס). המשיבים נישאו זה לזו והם בעלי הזכויות בנכס. ביום 15.1.2008 חתמו בני הזוג המשיבים על הסכם פירוד וגירושין, ובו הוסכם כי המשיב יעביר את חלקו בנכס למשיבה. לאחר חתימה על הסכם הפירוד עזב המשיב את הבית, והמשיבה נותרה להתגורר בו עם ילדיהם המשותפים. ביום 1.12.2009 התגרשו המשיבים. בשלב מאוחר יותר חתמו המשיבים על תצהירי העברה ללא תמורה של הזכויות בנכס לידי המשיבה. העיסקה דווחה לרשויות המס בחודש אפריל 2009. ביום 19.7.2009 ניתן צו עיקול זמני על זכויות המשיב בנכס, לבקשת המערערים, בהיותם הנושים של המשיב.

3. המשיבה פנתה לבית המשפט המחוזי בבקשה להסרת העיקול שהוטל על הנכס, בטענה כי למשיב אין כל זכויות בנכס, וכי לא ניתן להטיל עיקול על נכס שהזכויות בו הועברו אליה במלואן.

4. בית המשפט המחוזי הגדיר את השאלה המשפטית הטעונה הכרעה באופן הבא: "האם זכויות המבקשת על פי הסכם הפירוד שלא אושר ולא נרשמה לגביו הערת אזהרה גוברות או נדחות אל מול צו עיקול שנרשם לאחר חתימת הסכם הפירוד?" נקבע כי על-פי הפסיקה, בתחרות שבין זכויותיו של נושה מעקל לבין הרוכש, שהוא בעל זכויות מעין קנייניות בנכס, שהועברו מתוקף הסכם מחייב, ידו של האחרון על העליונה. טענת המערערים לפיה מדובר בהסכם להברחת נכסים מידי הנושים נדחתה, משום שלא הוכחה. נקבע כי הסכם הפירוד נעשה בתום לב, כי יש לו תוקף מחייב, וכי הוא גובר על העיקול שהטילו המערערים. על כן נפסק כי המשיבה זכאית להרשם כבעלת מלוא הזכויות בנכס, וכי דין העיקול להימחק. מכאן הערעור שלפנינו.

עיקרי טענות הצדדים

5. לטענת המערערים, טעה בית המשפט המחוזי בקובעו כי למשיבה זכות מעין קניינית בנכס, וזאת על אף שהסכם הפירוד אינו עומד בדרישות הדין ביחס להסכם ממון משלא נחתם ולא אושר בבית משפט בהתאם לסעיף 2(ג) להוראות חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג – 1973 (להלן: חוק יחסי ממון). נטען כי פסיקת בית המשפט המחוזי מאפשרת לכל זוג לערוך הסכם ממון ולהתחייב במסגרתו להעביר את הזכויות בנכס, מבלי לאשרו כדין ומבלי שתירשם הערת אזהרה. כך בבוא היום יוכלו בני הזוג לטעון כי הועברו זכויות מעין-קנייניות. בנוסף טענו המערערים כי מדובר בהסכם

מתנה ולא בהסכם גירושין, וזאת לנוכח העובדה שהעברת הזכויות נעשתה מכח תצהירי העברה ללא תמורה, ולא אגב גירושין, והעסקה אף דווחה לרשויות המס כעסקת מתנה. על כן, ועל-פי הפסיקה, במצב דברים שכזה אינטרס ההסתמכות של מקבל המתנה נדחה מפני עיקול מאוחר. לטענת המערערים, בית המשפט המחוזי התבסס על פסיקה אשר מעניקה העדפה לקונה על פני המעקל, אולם שונה המצב כאן, כאשר מדובר בהסכם שלא אושר על-ידי בית משפט, ובני הזוג לא התגרשו בפועל בטרם הוטל העיקול. במישור העובדתי נטען כי טעה בית המשפט המחוזי משזקף לחובת המערערים את העובדה שלא זימנו לעדות את הנוטריון שאימת את החתימה על הסכם הפירוד, בעוד המשיבה היא אשר עתרה לבית המשפט לסעד מן היושר; היה עליה לצרף את כל המסמכים הרלוונטיים, ועליה הנטל להוכיח כי נהגה בתום לב. זאת מכיוון שעל-פי הפסיקה, כשמדובר בעסקת מתנה, על מקבל המתנה מוטל הנטל להוכיח שמתקיים החריג לפיו זכותו עדיפה על פני זכות המעקל.

6. מנגד טוענת המשיבה כי בית המשפט המחוזי בחן לעומק את נסיבות העברת הזכויות בנכס בהתבסס על חומר הראיות שנמצא מהימן עליו, וכי אין כל מקום ולא הצדקה להתערבות בממצאים העובדתיים שנקבעו. לטענת המשיבה, הגם שההסכם שבגדרו הועברו הזכויות בנכס, איננו הסכם ממון (משום שלא אושר על-ידי בית משפט), עדיין יש לו תוקף משפטי מחייב והוא גובר על זכותו של מעקל מאוחר. בנוסף נטען כי אין ליתן משקל רב לעובדה שההסכם אינו חתום, שכן בית המשפט המחוזי קבע כי ברור שכוונת הצדדים הייתה ליתן לו תוקף מחייב. לפיכך מבקשת המשיבה להותיר על כנה את פסיקת בית המשפט המחוזי.

7. בגמר הדיון המלצנו לצדדים לנסות להגיע להסכמה. ברם, חלפו עשרה ימים והודעה על הסכם פשרה אין, ולפיכך נפסוק על-פי שורת הדין.

דיון והכרעה

8. המפתח להכרעה בטענות הצדדים מצוי בפסק הדין בעניין אהרונוב (ע"א 189/95 בנק אוצר החייל בע"מ נ' מזל אהרונוב, פ"ד נג(4) 199; להלן: עניין אהרונוב). שם התחייב הבעל בהסכם להעביר נכס מקרקעין הרשום על-שמו לבעלותה של בת זוגו. לאחר שאושר הסכם הממון, ולאחר שבני הזוג התגרשו, הוטל עיקול זמני על הנכס על-ידי נושה של הבעל. בית המשפט פסק כי בתחרות בין בת הזוג שרכשה את הנכס מכח הסכם, לבין הנושה שהטיל עיקול מאוחר, זכותה של בת הזוג עדיפה. המערערים מבקשים להבחין בין הכא להתם. ענייננו, לפי הטענה, שונה מעניין

אהרונוב, שכן במועד שבו הוטל העיקול בני הזוג המשיבים טרם התגרשו, וההסכם אינו בגדר הסכם ממון על-פי דרישות הדין משום שלא אושר על-ידי בית משפט. הבחנה זו, גבי ידי, הגם שיש בה הגיון, אין לה נפקות לצורך ההכרעה, וזאת שוב בשים לב לאשר נפסק בעניין אהרונוב. באותו עניין קבע בית המשפט העליון, בהרכב מורחב, כי זכותו של הקונה שרכש נכס היא זכות מעין קניינית (שכונתה גם "זכות שביושר נוסח ישראל") הפועלת גם כלפי צדדים שלישיים, וגם כאשר הזכות טרם נרשמה במרשם המקרקעין. מכאן קצרה הדרך להכרעה לטובת הרוכש בתחרות בין זכות מעין קניינית של הרוכש לבין זכויותיו של המעקל מכח זכות אובליגטורית, זכות שהיא במדרג נורמטיבי נמוך יותר. כך נפסק, ללא קשר לשאלה האם מדובר בצד ג' שרכש את הנכס, או בבת זוג. גם לבת זוג שרכשה נכס יש עדיפות על פני מעקל בעל זכות אובליגטורית בלבד. על כן, המועד שבו בני הזוג התגרשו איננו מכריע.

9. המערערים סוברים שבכל הנוגע לבני זוג קיים דין ספציפי, הוא חוק יחסי ממון, שם נקבע בסעיף 2(א) כי הסכם ממון טעון אישור של בית המשפט, ואילו בענייננו אישור שכזה לא ניתן. לשיטתם, יש לכך נפקות גם בשאלת המעמד הקנייני שיש להעניק לנכס שהועבר לבת הזוג. אולם עיון במה שנפסק בעניין אהרונוב מלמד כי קיימת התייחסות ספציפית למעמדם של הסכמי ממון. נקבע שלא רק מכח הסכם הממון יש לבת הזוג עדיפות על פני זכותו של המעקל, כדברי השופטת ט' שטרסברג-כהן:

"יש הסוברים, כי אין התחייבות חוזית שאושרה על ידי בית משפט הופכת לזכות בעלת עדיפות על פני זכות חוזית אחרת שלא קיבלה גושפנקא כזאת, לעניין התחרות בינה לבין עיקול מאוחר (ראו מ' דויטש קניין (תשנ"ז, כרך א') 65-66 (להלן: מ' דויטש, קניין)). אלא שגם אם נסבור, כי מתן תוקף של פסק-דין להתחייבות חוזית נותן לה עדיפות (ואני משאירה זאת בצריך עיון), הרי שכאן מדובר באישור הסכם ממון לפי חוק יחסי ממון בין בני זוג, תשל"ג-1973. אישור כזה איננו 'פסק-דין'. אין הוא מכריע במחלוקת שבין הצדדים. אין בית המשפט בודק את תוכנו של הסכם הממון המובא בפניו לשם אישור תוכנו ואין הוא אמור לאשר את תוכנו. כל שעושה בית המשפט הוא מתן אישור להסכם, לאחר שנוכח שבני הזוג עשו אותו בהסכמה חופשית ובהבינם את משמעותו ואת תוצאותיו (סעיף 2(ב) לחוק יחסי ממון בין בני זוג). לפיכך, אינני סבורה שרק מכוח אישור הסכם הממון במקרה דנן, הופכת האישור שרכשה זכויות במקרקעין על פיו, לבעלת זכות עדיפה על פני מי שיש בידו התחייבות חוזית גרידא, לעניין התחרות בין הזכות הנרכשת באמצעות ההסכם לבין עיקול מאוחר יותר" (שם, פסקה 7).

10. אמנם קיימת חשיבות לאישור הסכם ממון על-ידי בית המשפט, אך בני הזוג רשאים להעביר נכסים גם בהסכם שאינו ממלא אחר תנאי הסכם ממון כהגדרתו בחוק (לדיון בשאלת תוקפו של הסכם שכזה ובשאלה אם יש צורך באישור בית המשפט ראו: ע"א 169/83 יונה (שרעבי) שי נ' ששון (שרעבי) שי, פ"ד לט(3) 776). העיקר לענייננו הוא, שהעדר אישור של בית המשפט אינו משנה את מאזן הכוחות בתחרות שבין בת הזוג לבין המעקל. בהליך של אישור הסכם ממון, בית-המשפט אינו בוחן את תוכן הסכם הממון המובא לפניו, ואין הוא אמור לאשר את תוכנו. כל אשר עושה בית-המשפט הוא מתן אישור להסכם, לאחר שנוכח שבני הזוג עשו אותו בהסכמה חופשית ובהבינם את משמעותו ואת תוצאותיו (בג"ץ 8578/01 חיים חליווה נ' עליזה חליווה ו-2 אח', פ"ד נו(5), 634). אישור הסכם הממון על-ידי בית המשפט אף אינו מעניק להסכם מעמד של פומביות, כדוגמת מרשם המקרקעין. יפים לענייננו דברי השופטת ד' דורנר: "הסכם ממון בין בני זוג, ככל הסכם, תקף אך במישור האישי ועצם אישורו על-ידי בית-המשפט, ואפילו ניתן להסכם תוקף של פסק-דין, אינו מקים את אותו אקט פומבי, ההופך את ההסכם למחייב אף צדדים שלישיים" (רע"א 6854/00 היועץ המשפטי לממשלה נ' מיכאל זמר ואח' (2.7.2003); ראו מיגל דויטש, קניין (כרך א', תשנ"ז), 65-66).

11. מכאן דומני כי בענייננו אין משמעות משפטית לעובדה שההסכם לא אושר בבית המשפט במה שנוגע להכרעה בתחרות בין זכויות בת הזוג (המשיבה) לבין זכותם של המעקלים (המערערים). מסקנה זו מתחייבת מיישום הלכת אהרונוב, לגביה נכתב לאחרונה כי "הִלְכָּה זו הכתה שורשים וביססה את מעמדה הבלתי מעורער כהלכה נוהגת" (דברי השופט י' עמית בע"א 7231/10 תלמוד תורה בית יהודה קרית אתא נ' עיריית קרית אתא (17.10.2012)).

בשולי הדברים אציין כי לא מצאתי לנכון לדון בטענות המערערים ביחס להעדר החתימה על ההסכם, משום שנושא זה זכה למענה הולם בפסק הדין של בית המשפט המחוזי (שם, עמוד 5 ש' 15 ואילך) ואכמ"ל.

12. אולם בכך לא תם דיוננו. הפסיקה שהובאה לעיל מתייחסת לתחרות שבין מעקל לבין בת זוג שרכשה נכס. אולם לשיטת המערערים, ההסכם כאן, אינו הסכם מכר, כי אם מתנה. שאלת סיווג ההסכם היא אכן בעלת חשיבות משפטית, לעיתים אף מכרעת. משום שעל-פי מה שנקבע בעניין לאניאדו (ע"א 11502/05 לאניאדו נ' הולנד ישראל בע"מ (24.2.2008)) (להלן: עניין לאניאדו) משוואת הזכויות והאינטרסים שבין הנושה לבין מקבל ההתחייבות למתנה שונה מהאזון שבין הקונה לבין הנושה. זכותו של מקבל המתנה אינה במעמד שווה לזכויות הרוכש. ככלל, כך נקבע, נקודת המוצא בתחרות שבין מקבל המתנה לבין הנושה תהיה בהעדפת הנושה שהטיל עיקול על פני

מקבל המתנה (ראו עמדתה של כבוד השופטת א' פרוקצ'יה בע"א 1516/99 לרי ואח' נ' חגי'אזי, פ"ד נה(4) 739 (1999) להלן: עניין חגי'אזי; גישתו של מ' דויטש, נפילתה ועלייתה של הזכות שביושר במשפט הישראלי – המשפט בעקבות המציאות, עיוני משפט ככ(2) 313, 339-340; לסקירה בנדון ראו: נינה זלצמן, התחייבות למתנת מקרקעין, "עסקאות נוגדות" וזכות שביושר, ספר דניאל, 255). יחד עם זאת נפסק כי קיימים חריגים שבהם תיטה הכף לטובת מקבל המתנה על פני הנושה, ובכלל זאת: "ראש וראשון לאלה יהיה בהוכחת תום הלב של נותן המתנה ובנסיבות נתינתה ובהפרכת והסרת כל ספק סביר שמא נועדה אותה המתנה להברחת הנכס מנושיו או למטרה בלתי ראויה אחרת" (דברי השופט א' לון בעניין לאניאדו, פסקה 8). השופט י' עמית התייחס לסוגיה זו בקובעו: "הלכת לאניאדו אינה קובעת באופן גורף כי ידו של העיקול המאוחר תמיד על העליונה, ויש לקרוא הלכה זו בזירות באשר היא מושתתת בעיקרה על מבחן תום הלב של נותן המתנה והחשש כי ההתחייבות למתנה מונעת מרצון להברחת רכוש מהנושים" (ע"א 8630/08 בנק אגוד לישראל בע"מ נ' שושנה צרפתי (פסקה 5, 29.4.2010). לבסוף יוער כי השאלה האם מדובר במתנה איננה שאלה פשוטה כלל ועיקר, חרף חשיבותה: "האבחנה בין עסקת מתנה לעסקה אחרת היא אבחנה התואמת את רגש הצדק ומשרתת מטרת חברתיות נכונות. אבחנה זו עולה בקנה אחד עם ההשקפה המקובלת, אשר לפיה צריכים לחול כללים שונים לגבי שתי קטגוריות אלה" (פרופ' ד' פרידמן, "מושג התמורה בחקיקה הישראלית", קובץ הרצאות בימי עיון לשופטים, תשל"ה-1976, 38, 40; הובא בעניין חגי'אזי בפסקה 33).

13. בענייננו, בית המשפט המחוזי קבע שאין מדובר בעסקת מתנה, אלא בהסכם גירושין שבמסגרתו הוסכם בין הצדדים כי מלוא הזכויות בבית יועברו לידי המשיבה. עיון בהסכם הפירוד או הגירושין מיום 15.1.2008 מלמד כי מדובר בהסכם מפורט אשר מסדיר זכויות רבות ובכלל זאת משמורת הילדים אצל האם, תשלום מזונות לבת הזוג ולילדים, תשלומים שונים, וכיוצא באלה. אין מדובר בהתחייבות חד-צדדית שבה ניתנת מתנה, אלא בהסכם אשר מכיל מערכת מורכבת של זכויות וחובות, חלקן ממוניות, חלקן אינן ממוניות, שכל צד נטל על עצמו. לא ניתן לומר בענייננו כי מעצם העובדה שהמשיב העביר את זכותו בנכס ללא תמורה ספציפית, יש מקום להסיק כי מדובר בעסקת מתנה (כך למשל נפסק בהקשר אחר במשפט העברי על-ידי רבינו יונה, רבו של הרשב"א, אמנם בניגוד לדעת הרשב"א, כי די בתמורה מינימאלית ("וזבין בפרוטה") כדי שהעסקה תסווג כמכר ולא כמתנה; הובא בחידושי הרשב"א, מסכת בבא בתרא מח, ב). בעניין לאניאדו הודגש כי התחייבות ליתן מתנה איננה בגדר זכות שביושר כדוגמת עסקת מכירה, שכן מדובר בזכות שברירת באופייה, לנוכח היכולת של נותן המתנה לחזור בו ממתן המתנה. מסופקני האם בנסיבות העניין שלפנינו – לפי טיבו של ההסכם שנעשה בין בני הזוג לעת פרידתם – נותן המתנה יכול לחזור בו

מההסכם. מדובר בהסכם גירושין תקף. ניתן יפוי כח בלתי חוזר להעברת הזכויות, נחתמו תצהירים להעברת הזכויות, ולבסוף דווחה העברת הזכויות לרשויות המס. מתן זכות לבן הזוג לחזור בו מהתחייבות מסויימת בהסכם הגירושין, כאילו הייתה בגדר מתנה, איננה רצויה גם לא מבחינת ההגנה של הדין על הסכמי גירושין ועל תוקפם המחייב. בנסיבות שכאלו, האופן שבו העסקה דווחה לרשויות המס – עסקת מתנה – אינו מטה את הכף לטובת המערערים. זה המקום לחזור ולהדגיש את הממצאים העובדתיים שנקבעו על-ידי בית משפט קמא, על בסיס הראיות שהצדדים בחרו להגיש, וביחס לאותנטיות של ההסכם ותום הלב של המשיבה, בעקבות התרשמות ישירה מעדותה. ממצאים אלו חשובים, והזהירות בבחינת הסכמי גירושין נדרשת, מכיוון שלעיתים יש אינטרס משותף לבני הזוג שנכס משותף יעבור לחזקת בת הזוג, על מנת שלא יגיע לידי הנושים. בית המשפט נדרש לבצע בירור עובדתי מקיף על מנת לוודא האם מדובר במתנה ושמא הועברו הזכויות שלא בתום לב, או מתוך מטרה להבריחם מפני הנושים, שכן אז ברי כי זכותו של הנושה תגבר (בדומה למשפט העברי, לפיו מתנה שמטרתה הברחת נכסים בטלה: "אם יבוא שטר מברחת לידי אקרענו"; בבלי, כתובות עט, א).

14. לנוכח כל האמור סבורני כי אין מקום להתערבותנו, כערכאת ערעור, בקביעת בית המשפט המחוזי כי אין מדובר במתנה.

15. ניסיון המערערים לטעון לחוסר תום לב או לטעון טענות שתכליתן להראות שמדובר בניסיון להבריח נכסים, טעון הוכחה. לא הונחה תשתית עובדתית התומכת בטענה האמורה. מנגד, בית המשפט המחוזי ביסס את מסקנותיו בסוגיה זו על סמך התשתית העובדתית שהונחה לפניו, ועל-פי התרשמותו הישירה מן העדים. כדברי בית המשפט המחוזי: "שוכנעתי שהסכם הפירוד נעשה בתום לב, לא מתוך פזילה לקיומם של נושים חדשים, אלא מתוך רצון להסדיר את מערכת היחסים הקשה שהייתה בין הצדדים, עליה העידה המבקשת לפני...". (עמוד 7 ש' 24 ואילך לפסק הדין). נתון זה משתלב היטב עם העובדה שהסכם הגירושין נחתם לפני שהמשיב התקשר עם המערערים בהתקשרות מסחרית, וכשנה לפני שהוטל העיקול (עמוד 8 ש' 21 לפסק דינו של בית המשפט המחוזי).

16. לתוצאה דומה ניתן היה להגיע גם אם היינו מסווגים את ההסכם כעסקת מתנה. זאת לנוכח החריג שנקבע בהלכת לאניאדו ובהתחשב בממצאים העובדתיים שקבע בית המשפט המחוזי ביחס לתום הלב של המשיבה, והעדר כוונה להבריח נכסים. אולם כאן מתעוררת שאלה ביחס לנטל ההוכחה להוכחת קיומו של החריג, אלא שלנוכח

הממצאים שנקבעו על-ידי בית המשפט המחוזי והאמור לעיל, אינני סבור כי הדיון בשאלה זו מצדיק התערבות במסקנת בית המשפט המחוזי.

17. אשר על כן אציע לחברותי להורות על דחיית הערעור, ולקבוע כפי שנפסק בבית המשפט המחוזי כי המשיבה זכאית להרשם כבעלת מלוא הזכויות בבית, וכי דין העיקול שהוטל לטובת המערערים, להימחק.
עוד אציע לחייב את המערערים לשלם למשיבה שכ"ט עו"ד בסך של 20,000 ₪.

ש ו פ ט

השופטת ד' ברק-ארז:

1. אני מסכימה לתוצאה שאליה הגיע חברי השופט נ' סולברג. עם זאת, מצאתי את ההכרעה בכל הנוגע למשמעות הנודעת לאי-אישורו של הסכם הפירוד בין בני הזוג עובר להטלת העיקול מורכבת יותר. מטעם זה, ובהתחשב בהיבטים תקדימיים של ההכרעה במקרים אחרים, אני מבקשת להתייחס לעניין זה בקצרה.

2. המיוחד במקרה שבפנינו – בהשוואה למקרים אחרים שבהם נדונה תחרות זכויות בין מי שרכש זכות מעין-קניינית לבין בעל עיקול – הוא העובדה שהסכם הפירוד אשר מכוחו הוקנתה הזכות לדירה לא אושר על-ידי בית משפט לענייני משפחה או בית דין דתי כהסכם ממון, כנדרש לפי סעיף 2 לחוק יחסי ממון בין בני זוג, התשל"ג-1973 (להלן: חוק יחסי ממון או החוק). השאלה היא האם גם בנסיבות אלה יש תוקף לזכויות מכוח הסכם כזה בהתמודדות מול מעקל, כמו בענייננו.

3. פסק דינו של חברי פותח פתח נרחב יחסית להכרה בתוקפם של הסכמי ממון שלא אושרו בידי בית משפט – בהסתמך על פסק דינו של בית משפט זה בע"א 169/83 (שרעבי) שי נ' (שרעבי) שי, פ"ד לט(3) 776 (1985) (להלן: עניין שרעבי). כפי שהוא מציין, בעניין שרעבי נפסק כי בני זוג יכולים לעשות ביניהם הסכמים שאינם הסכמי ממון, וכי הסכמים אלה הם תקפים אף ללא אישורו של בית משפט. אולם, נראה שחברי הרחיב את תחולתה של פסיקה זו, ואף כי התוצאה נראית רצויה, בנסיבות העניין, יש בי חשש באשר להשלכות הרוחב של פרשנותו במקרים אחרים.

4. סעיף 2 לחוק יחסי ממון קובע כדלקמן:

"הסכם ממון טעון אישור בית המשפט לענייני משפחה (להלן - בית המשפט) או בית הדין הדתי שלו סמכות השיפוט בענייני נישואין וגירושין של בני הזוג (להלן - בית הדין), וכן טעון שינוי של הסכם כזה אישור כאמור. (ב) האישור לא יינתן אלא לאחר שנוכח בית המשפט או בית הדין שבני הזוג עשו את ההסכם או את השינוי בהסכמה חפשית ובהינכר את משמעותו ואת תוצאותיו".

ביסודה של הוראה זו ניצבת ההבנה כי בעת עריכתו של הסכם ממון עשויים בני הזוג להיות נתונים ללחצים רגשיים, כמו גם ההכרה במרכזיותו של הסכם זה להסדרת זכויותיהם של בני הזוג לתקופה שעשויה להיות ארוכה ובלתי חזויה. על רקע זה, נודעת חשיבות לקיומו של מנגנון בקרה חיצוני, ולא כל שכן לנוכח הצורך להבטיח כי לא קופחו זכויותיו של בן הזוג החלש במערכת היחסים הזוגית, במובן זה שהערכאה השיפוטית בחנה כי ההסכם מבטא את הסכמתם המלאה, החופשית והמודעת של שני בני הזוג. היטיב לבטא זאת השופט ג' בן בע"א 4/80 מונק נ' מונק, פ"ד לו(3) 421, 428 (1982):

"בגלל היחסים המיוחדים, העדינים והמורכבים, הקיימים בין בעל ואישה, קבע המחוקק, כי אין תוקף להסכם ממון ביניהם, אלא אם כן משתכנעת ערכאה שיפוטית, שההסכם נעשה מתוך רצון חופשי, ללא לחץ, ושני הצדדים הבינו בדיוק במה המדובר ומהן התוצאות האפשריות של חתימתם על אותו הסכם".

5. מהן אפוא תוצאותיו של הסכם המסדיר זכויות כלכליות של בני זוג ולא זכה לאישורה של ערכאה שיפוטית מוסמכת? אכן, כפי שציין חברי השופט סולברג, בני זוג עשויים להתקשר ביניהם בהסכמים שלהם השפעה על זכויותיהם הכלכליות, מבלי שאלה ייחשבו להסכמי ממון הטעונים אישורה של ערכאה שיפוטית מוסמכת. אולם, דברים אלה אמורים רק במקרים שבהם ההסכם אינו מכוון להסדיר את מערכת היחסים הכוללת בין בני הזוג במקרה של פרידה ופקיעת הנישואין. בעניין שרעבי שממנו ציטט חברי הדגיש המושג הנשיא מ' בן-פורת כי דבריה מכוונים למצבים שבהם ההסכם אינו יכול להיחשב הסכם ממון, כשלשיטתה "המבחן הקובע... [הוא] התייחסותו ליחסי הרכוש בין בני הזוג למקרה של פקיעת הנישואין או של מות אחד מהם" (שם, בעמ' 781). בדומה לכך, בבג"ץ 10605/02 גמליאל נ' בית הדין הרבני הגדול פ"ד נח(2) 529 (2003) הכיר בית משפט זה באפשרות של הכרה בתוקפו של הסכם שהוציא נכס מן המכלול של הנכסים המיועדים לאיזון, להבדיל מהסכם כולל, בהסתמך על נוסחו של סעיף 5(א)(3) לחוק יחסי ממון המתייחס ל"נכסים שבני הזוג הסכימו בכתב שווים לא יאוזן ביניהם". לשיטתי, יש להישמר מגלישה במורדו של "מדרון חלקלק" שיוציא מגדר תחולתה של דרישת האישור הסכמים רבים מדי. פרשנות כזו עלולה לרוקן בסופו

של דבר את הדרישה לאישורו של הסכם ממון ממשמעותה, אם יתברר כי בסופו של דבר הנכסים הנותרים לאיזון נותרו מדולדלים ביותר, מכוחה של שורת הסכמים קודמים שנעשו, ולא נדרשו לכאורה לאישורו של בית משפט על-פי חוק יחסי ממון.

6. הקושי שעליו הצבעתי מתחזק בענייננו כאשר נבחן הסכם הפירוד בין בני הזוג. על-פי צורתו ותכניו של הסכם זה המדובר בהסכם ממון לכל דבר, אשר נחתם לרקע גירושיהם של המשיבים ומתוך מטרה מוצהרת להסדיר את ענייני הרכוש המשותף בטרם ילך כל אחד מהם לדרכו. הסכם הפירוד מציין במפורש במבוא לו כי הוא "מהווה כבר הסכם גירושין". כזה הוא בדיוק טיב ההסכמים שלגביהם סבר המחוקק, על יסוד ניסיון החיים, שעריכתם מהווה כר פורה להפעלת לחצים ומניפולציות מצד הסביבה או על-ידי אחד מבני הזוג, באופן שמחייב פיקוחה של ערכאה שיפוטית מוסמכת על מנת להבטיח את גמירות דעתם המלאה של שני בני הזוג. אם מוסכם על הכול שדרישת אישור זו ממלאת תפקיד חיוני בהבטחת גמירות דעתם של בני הזוג והגנתם מפני הלחצים הפנימיים והחיצוניים הנלווים לעריכתו של הסכם ממון, כיצד זה נוכל לרוקנה מתוכן, גם אם במקרה דנן יוביל הדבר לתוצאה צודקת וראויה?

7. בסופו של דבר, סברתי שבנסיבות המקרה אין לנו הכרח להכריע בסוגיה קשה ומורכבת זו, המציבה במרכזה את השאלה מה דינו של עיקול שנרשם לאחר שנחתם הסכם הממון, אך טרם אושר על ידי הערכאה המוסמכת לכך. כל זאת, מאחר שהסכם הפירוד שבפנינו אושר בסופו של יום. במה דברים אמורים? סעיף 2(ד) לחוק יחסי ממון קובע כי דינו של הסכם בין בני זוג שאושר בפסק דין גירושין כדין הסכם ממון שאושר על ידי ערכאה מוסמכת. והנה, הסכם הפירוד נשוא המחלוקת אושר למעשה עם גירושיהם הסופיים של המשיבים ביום 1.12.2009, כשלושה חודשים לאחר מתן צו העיקול על הנכס. אני סבורה שאישור זה "מרפא" את הפגם ונוסך תוקף בהסכם החל מיום חתימתו. גישה זו מתבקשת, לדעתי, מבחינת טיבה ותכליתה של דרישת האישור בסעיף 2 לחוק. מטרתה של דרישה זו היא, כאמור, להבטיח את גמירות דעתם המלאה של בני הזוג – הא ותו לא. חשיבותו של הליך האישור קשורה למישור היחסים שבין בני הזוג בלבד, ולא ליחסיהם עם צדדים שלישיים (השוו: רע"א 6854/00 היועץ המשפטי לממשלה נ' זמר, פ"ד נז(5) 491, 502 (2003)). במישור זה של היחסים בין בני הזוג לבין עצמם, מועד כריתת ההסכם הוא הקובע, ולא מועד אישורו של ההסכם. אכן, ללא אישור של ערכאה מוסמכת לא ניתן להכיר בתוקפו המחייב של הסכם ממון, משום שאין בידינו ערובה מספקת לכך שהוא נכרת מתוך גמירות דעת מלאה. אולם בהינתן אישור כזה, משמעות הדבר היא שהערכאה המוסמכת השתכנעה, בדיעבד, שלא נפל פגם בגמירת דעתם של הצדדים בעת כריתת ההסכם. אישורו של הסכם הממון בידי בית

הדין לא יצר את זכותה המעין-קניינית של המשיבה בנכס, אלא אך אישר את תוקפה; זכות זו הוקנתה לה בהסכם הפירוד, והיא נולדה במועד בו נחתם ההסכם, בטרם ניתן צו העיקול על הנכס.

8. למעלה מן הצורך, ניתן להוסיף, כי בהתחשב בתכליתה של דרישת האישור – המכוונת כל כולה להסדרת זכויותיהם של בני הזוג זה כלפי זה, ולא כלפי צדדים שלישיים, אין להוציא מכלל אפשרות מצבים שבהם יתאפשר להסתמך על הסכם ממון שטרם אושר בהתמודדות מול צד שלישי שהטיל עיקול על הנכס נשוא ההסכם (ובלבד שאכן ברור שהסכם כזה בא לעולם). במלים אחרות, לכאורה ניתן להלום הפרדה בין שאלת תוקפו של הסכם ממון במישור היחסים בין בני הזוג, הם הצדדים הישירים להסכם, לבין שאלת תוקפו במישור היחסים מול צדדים שלישיים – כך שבמישור היחסים בין בני הזוג יהיה אישורה של ערכאה מוסמכת תנאי לתוקפו של ההסכם, ואילו במישור היחסים מול צדדים שלישיים יהיה ההסכם תקף גם בלעדי אישור זה. אפשרות זו עולה בקנה אחד, כך אני סבורה, עם תכליתה של דרישת האישור בסעיף 2 לחוק. כפי שהסברתי לעיל, עניינה של דרישה זו הוא בהבטחת רצונם החופשי של בני הזוג והגנתם מפני הלחצים המתלווים לעריכתו של הסכם ממון. היא לא נועדה להקנות להסכם הממון נופך פומבי, להסדיר את מעמדם של צדדים שלישיים או להגן על זכויותיהם, ואין מקום לאפשר להם להסתמך על העובדה שהדרישה לא קוימה על מנת לחמוק, במסגרת תחרות זכויות, מהשלכותיו של הסכם שלמעט עניין זה אין חולק לגבי תוקפו. הפרדה מושגית כזו בין תוקפו של הסכם בין הצדדים לו לבין עצמם לבין תוקפו מול צדדים שלישיים מתיישבת עם גישת הבטלות היחסית, ובכלל זה עם יישומה בתחום דיני החוזים באופן שלעיתים מפריד בין מישור היחסים בין הצדדים לחוזה לבין מישור היחסים מול צדדים שלישיים. כך למשל, סעיף 13 לחוק החוזים (חלק כללי), התשל"ג-1973 מכיר בכך שחוזה שנעשה למראית עין יהיה "בטל" בין הצדדים לו לבין עצמם, אך תקף מבחינתו של צד שלישי שהסתמך עליו.

9. לקראת סיום, אוסיף כי מפסק דינו של חברי משתמע כי השאלה שבפנינו כבר הוכרעה בבית משפט זה בע"א 189/95 בנק אוצר החייל בע"מ נ' אהרונוב, פ"ד נג(4) 199 (1999) (להלן: עניין אהרונוב). דעתי שונה. בעניין אהרונוב נדון עניינו של הסכם ממון שאושר על ידי בית משפט. אמנם, כפי שציין חברי, השופטת ט' שטרסברג-כהן הוסיפה וכתבה בעניין אהרונוב כי הסכם הממון שם לא נהנה מעדיפות מניה וביה על פני העיקול אך בשל עצם אישורו על ידי בית משפט (שם, בעמ' 212-213). מכך ניתן ללמוד שבתחרות מול עיקול של צד שלישי הסכם ממון מאושר אינו בעל תוקף

נורמטיבי נוסף בהשוואה להסכם רגיל כלשהו שמלכתחילה לא נדרש לאישור כלל. אין משמעות הדברים שהסכם ממון שלא אושר כמוהו כהסכם לכל דבר ועניין.

10. מטעמים אלה, אני מסכימה, בסיכומי של דבר, לתוצאה שאליה הגיע חברי השופט סולברג.

ש ו פ ט ת

המשנה לנשיא מ' נאור:

גם לדעתי דין הערעור להידחות.

המשנה לנשיא

הוחלט לדחות את הערעור ולחייב את המערערים לשלם למשיבה שכ"ט עו"ד בסך של 20,000 ₪.

ניתן היום, י"ט בחשוון התשע"ג (4.11.2012).

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט

המשנה לנשיא